

LETTRE À UN RÉFUGIÉ D'ATIQ RAHIMI

Atiq Rahimi, né en 1962 à Kaboul (Afghanistan), est un romancier et réalisateur de double nationalité française et afghane. En 1984, il quitte l'Afghanistan pour le Pakistan à cause de la guerre, puis demande et obtient l'asile en France. Terre de cendres, film qu'il adapte d'un de ses romans a reçu le prix Regard sur l'avenir au festival de Cannes. Atiq Rahimi a reçu le prix Goncourt en 2008 pour son roman Syngré Sabour, Pierre de patience.

Vous rêvez d'un ailleurs, d'une vie meilleure ; vous fuyez la guerre, ou toute autre tragédie humaine. Silencieux, anxieux, vous vous approchez d'une frontière dans l'espoir que la terreur et la souffrance perdent vos traces.

C'est la nuit, une nuit froide. Tout ce que vous entendez, ce n'est que le bruit feutré de vos pas glacés sur la neige.

Une fois à la frontière, le passeur vous dit de jeter un dernier regard sur votre terre natale.

Vous vous arrêtez et regardez en arrière : tout ce que vous voyez, ce n'est qu'une étendue de neige avec les empreintes de vos pas. Et de l'autre côté de la frontière, un désert semblable à une feuille de papier vierge. Sans trace aucune.

Vous vous dites que l'exil sera ça, une page blanche qu'il faut remplir.

Une étrange sensation s'empare de vous. Indéfinissable. Vous n'osez plus avancer ni reculer. Mais il faut partir !

À peine franchissez-vous la frontière que le vide vous aspire. C'est le vertige de l'exil, murmurez-vous au tréfonds de vous-même. Vous n'avez plus ni votre terre sous le pied, ni votre famille dans les bras, ni votre identité dans la besace ! Rien.

Vous haïssez la terre et ses frontières. Vous aimeriez être en haut, sur les nuages, hors espace-temps, pour traverser sans craintes ces lignes arbitraires. Pourtant c'est ici, de ce côté de la démarcation que vous espérez survivre...

Sans ces frontières, vous ne seriez nulle part.

Étranges limites, ces frontières ! Elles nous séparent et, en même temps, nous protègent. Elles nous démunissent de notre identité mais nous garantissent la vie.

Vous voilà de l'autre côté de la frontière. Vous avez donc réussi à semer la souffrance et la mort. Mais pourtant rien ne vous réjouit. Vous êtes comme en deuil, en perte de votre terre/mère/identité ! Vous vous souvenez alors de ce conte que vous racontait votre père :

Un soir quelqu'un voit Nasreddin (personnage légendaire en Orient) sous un lampadaire, en train de chercher quelque chose. L'homme lui demande ce qu'il a perdu. « La clef de ma maison », lui répond Nasreddin. L'homme commence à chercher aussi la clef. Ne trouvant rien, l'homme demande à Nasreddin s'il ne l'a pas perdue ailleurs. « Si, affirme Nasreddin, je l'ai perdue chez moi !

- Mais pourquoi ne cherches-tu pas chez toi ?

- Parce que chez moi, il n'y a pas de lumière ! » dit Nasreddin.

Cela peut être votre histoire. Votre pays a sombré dans la terreur de la guerre et, là-bas, vous avez perdu votre liberté, votre dignité, vos rêves... Vous êtes donc venu là où vous espériez trouver de la lumière, la liberté, la vie... tout en sachant que vous ne retrouverez pas votre clef. Vous décidez alors de la créer dans votre imaginaire.

Vous écrivez, vous filmez, vous chantez... Et vous construisez votre demeure en exil, avec sa porte grande ouverte sur le monde. Sur la feuille blanche de l'exil, vous retracez votre vie.

Sur une nouvelle terre, vous territorialisez votre imaginaire.

Dans votre errance, vous rencontrez d'autres étrangers ; eux aussi tiennent leurs racines dans les mains. Cette nouvelle terre peut vous refuser d'y implanter vos racines. Elle est déjà trop peuplée, vous disent-ils.

Vous leur racontez alors cette histoire :

Au VIIIe siècle, lors de la conquête musulmane, les adorateurs d'Ahura Mazdâ sont chassés de leur terre. Ils s'exilent en Inde, où leur chef est accueilli par le souverain indien, tenant dans les mains un bol de lait rempli à ras bord, et qui lui dit :

« Mon honorable hôte, toi et les tiens êtes bienvenus sur nos terres ! Mais je ne peux malheureusement vous donner d'asile. Ma terre ressemble à ce bol : une goûte de plus, il débordera ! » Le sage zoroastrien sort de sa poche une poignée de sucre et la verse dans le bol. Aucune goûte ne déborde. « Ne craignez rien, Grand Maharaja ! Nous sommes comme du sucre. Nous nous dissolvons en vous sans vous combler.

- Et vous nous donnerez en plus toute votre douceur », constate le souverain, leur offrant l'asile.

Et vous dites que tout étranger apporte cette douceur, ce nuage qui promet la pluie, donne la sève à vos racines implantées ailleurs, sur les terres arides de l'exil.

Vos feuilles de papier vierges deviennent les pages de l'Histoire.

Письмо беженцу

Атик Раими

Атик Раими, родился в 1962 году в Кабуле (Афганистан), является писателем и режиссером с двойным гражданством: французским и афганским. В 1984 году он уехал из Афганистана в Пакистан из-за войны, затем просил и получил политическое убежище во Франции. «Земля из праха»- фильм адаптирован по его роману, и в дальнейшем получил приз «Regard» на Каннском фестивале. В 2008 году Атик Раими получил Гонкуровскую премию за свой роман *Syngué Sabour, pierre de patience* (Камень терпения)

Вы мечтаете о других странах, о лучшей жизни; вы бежите от войн, или других человеческих трагедий. Безмолвно и тоскливо, вы приближаетесь к границе с верой, что террор и страдания потеряют ваш след.

Ночь, холод. Все что вы слышите, это только приглушенный звук ваших шагов по снегу. Перейдя границу, проводник вам говорит посмотреть в последний раз на вашу родину. Вы останавливаетесь и смотрите назад: все что вы видите- это снежная гладь с отпечатками ваших ног. А на другой стороне границы, пустыня, похожая на чистый лист бумаги. Не единого следа. Вы себе говорите, что жизнь в изгнании будет как страница белого листа, которую нужно заполнить.

Вами овладевает странное чувство. Необъяснимо. Вы не решаетесь ни двинуться вперед, ни назад.

Но нужно идти!

Как только вы переходите границу, вас тут же поглощает пустота. В глубине души вы шепчете себе: «это головокружение от изгнания». У вас более нет ни вашей земли под ногами; ни вашей семьи, чтобы обнять; ни вашей личности! Ничего.

Вы ненавидите землю с ее границами. Вы предпочли бы быть на высоте над облаками, вне пространства и времени, чтобы пересечь без страха эти придуманные границы. Хотя это именно здесь, по эту сторону границы вы и надеетесь выжить. Без этих границ, вы были бы нигде.

Странная вещь- эти границы! Они нас разделяют, и в тоже время защищают. Они лишают нас нашей личности, но в то же время, гарантируют жизнь.

Вы находитесь на другой стороне границы. Итак, вам удалось избежать страданий и смерти. Но всё- же ничего вас не радует. Вы как будто в трауре, потеряв вашу землю, мать и личность!

Вы вспоминаете сказку, которую вам рассказал ваш отец:

Вечером одного дня кто-то увидел Насредина (легендарный персонаж востока) под фонарным столбом, ищущим что-то. Человек его спросил, что он потерял. «Ключ от моего дома», ответил ему Насредин. Человек начал тоже искать ключ. Не найдя ничего, человек спрашивает Насредина, может он его потерял в другом месте. «Да, утверждает Насредин, я его потерял у себя!

-Но почему ты не ищешь его у себя?

-Потому что у меня нет света!», сказал Насредин.

Это может быть вашей историей. Ваша страна погрузилась в террор войны, и там вы потеряли вашу свободу, ваше достоинство и ваши мечты... Следовательно, вы приехали туда, где надеетесь найти свет, свободу и жизнь... Зная, что вы не найдете ваш ключ. И поэтому вы решаете создать его в вашем воображении. Вы пишете, вы снимаете фильмы, вы поете... И вы строите ваше жилище в изгнании, с большими открытыми настежь дверями для всего мира. На белом листе изгнания, вы описываете вашу жизнь.

На новую землю, вы приносите ваши мечты.

В вашем блуждании, вы встречаете других иностранцев; они тоже пускают корни. Эта новая земля может вам не позволить в ней пустить корни. Они говорят, что она итак перенаселена.

В таком случае вы им рассказываете эту историю:

В VIII веке, во время завоевания мусульман, поклоняющиеся Аура Мазда были изгнаны со своей земли. Они бежали в Индию, где их глава был принят правителем Индии, держа в руках наполненную до краев чашу молока, и он ему сказал: «Мой почтенный гость и его народ, добро пожаловать на наши земли! Но к сожалению, я не могу вам дать убежище. Моя страна как это чаша: еще одна капля и молоко разольется!»

Мудрый зороастриец достал со своего кармана горсть сахара и насыпал его в чашу с молоком. Ни одна капля не пролилась. «Ничего не бойся, Великий Махараджа! Мы как сахар. Мы растворимся среди вас на переполнив ваши земли. —И вы дадите нам всю вашу сладость», заметил правитель, дав им убежище.

И вы говорите что все иностранцы несут собой эту сладость, эти облака, которые обещают дождь, дадут жизненную силу вашим корням, находящимся в сухих землях изгнания. Ваши чистые листы бумаги станут страницами Истории.

LETTER TO A REFUGEE ATIQ RAHIMI

رسالة الى مهاجر عتيق رحيمي

ها أنت تلطم بمكان الآخر، بحياة أفضل، تهرب من الحرب، أو من كل مأساة إنسانية. صامت، مهموم، تقترب من الحدود على أمل أن يضيّع الرعب والألم آثارك.
يحل الليل، إنه ليل بارد. كل ما تسمعه، هو صوت آثارك المخملية المتجمدة على الثلج.

عندما تصل إلى الحدود، يطلب منك الممر (الذي يسهل مرورك عبر الحدود) أن تلقي نظرة أخيرة على الأرض التي ولدت فيها. تتوقف و تنظر إلى الورا: كل ما تراه ليس سوى امتداد للثلج مع آثار خطاك. ومن الجهة الأخرى للحدود، صحراء تشبه ورقة عذراء. دون أية آثار. فتقول في نفسك، هذا هو المنفى، صفحة بيضاء يجب ملأها.
ينتابك شعور غريب، لا يمكن شرحة أو تحديده. بعده لا تجرأ على التقدم أو التراجع.

لكن وجب الذهاب والانطلاق.
في اللحظة التي تعبر فيها الحدود يحيط بك الفراغ ويتشقق. تهمس في أعماقك هذا دوار المنفى. لم عد لديك لا أرضك تحت قدميك، ولا عائلتك بين ذراعيك، ولا هويتك في حقيبتك، لاشيء.
إنك تكره الأرض وحدودها، تريد التحليق فوق الغيوم، خارج الزمن، لتجتاز تلك الخطوط الزائفة دون خوف. مع أنه، من هنا، من هذه الناحية، ناحية الإنطلاق، تأمل باستمرارية الحياة...
دون هذه الحدود لن تكون في أي مكان.
ما أغرب هذا الحد! في الوقت نفسه يفصلنا ويحمينا. يجردنا من هويتنا ولكن يؤمن لنا الحياة.

ها قد أصبحت في الجهة الأخرى للحدود.
نجحت أخيرا في التخلي عن الخوف والموت. ولكن لاشيء يفرحك. وكأنك في حداد لخسارتك أرضك، وأمك، وهويتك.!

تتذكر عندها ما كان والدك يسرد من قصص:
في إحد الليالي رأى أحدهم ناصر الدين < رجل أسطوري > يبحث عن شيء تحت ضوء قنديل. سأله الرجل عما يبحث، فأجاب ناصر الدين أبحث عن مفتاح منزلي الذي أضعته، يادر الرجل بالبحث أيضا عن المفتاح. وعندما لم يجد شيئا سأل ناصر الدين أن لم يكن قد أضاعه في مكان آخر؟
بلى!! أجاب ناصر الدين، لقد أضعته في منزلي!
- لكن لم لا تبحث في منزلك؟

- لأن <عندي لا يوجد ضوء > أجاب ناصر الدين .
يمكن أن تكون هذه قصتك. بلدك دخل في غياهب رعب الحرب، وهناك أضعت حريتك، وكرامتك، وأحلامك.. فجتت هنا حيث النور لتبحث عن الحرية، والحياة... مع علمك أنك لن تجد المفتاح. فتقرر أن تخلقه في مخيلتك. فتكتب وتصور وتغني... وتبني إقامتك في المنفى، وتخط من جديد حياتك على أرض جديدة حيث تركز مخيلتك.
في مغامرتك تلتقي بأخرين، يحملون أيضا جذورهم بين أيديهم.
هذه الأرض الجديدة، يمكن أن ترفض لكم زرع جذوركم. تقول لكم أنها متخمة بساكنيها.

عندها، تخبرون هذه القصة:
في القرن الثامن، عند الفتح الإسلامي، طرد عبّاد احورا ما زدا من أرضهم. فلتجئوا إلى الهند، حيث رحب قائدها بحاكمهم زردشت، وهو يحمل إناء يطفح بالحليب قائلا له: < يا ضيفي المحترم، أهلا بكم على أرضنا! لكنني لا أستطيع منحكم اللجوء. فأرضي تشبه هذا الوعاء. نقطة إضافية ويطفح الكليل! > فبادر الحكيم زردشت من جيبه حفنة من السكر ووضعها في الوعاء. فلا تفيض أي نقطة خارجه. < لا تخشى شيئا، جانب المهاجرا! إننا كالسكر، نذوب فيكم دون إتخامكم -
- وتعطوننا كل حلاوتكم. أضاف الحاكم، مانحا إياهم اللجوء.
وتقولون لهم أن كل غريب يحضر معه تلك الحلاوة، تلك الغيمة، تعطي القوة لجذورك المزروعة في مكان آخر بالمهجر، على أرض قاحلة. أوراكم العذراء، تصبح صفحات التاريخ.

ترجمة جورج شرفان

Atiq Rahimi, born in 1962 in Kabul (Afghanistan), is a novelist and film director with dual nationality, French and Afghan. In 1984 he left Afghanistan for Pakistan due to the war, and then, in France, he sought and obtained asylum.

Terre de Cendres ("Land of ashes"), a film adapted from one of his novels, won the Looking forward prize at the Cannes film festival. Atiq Rahimi received the Goncourt prize in 2008 for his novel *Syngué Sabour, Pierre de patience*, ("Syngué Sabour, a stone of patience")

You dream of another place, a better life ; you are fleeing war or some other human tragedy. Silent, anxious, you approach a border in the hope that terror and suffering will lose your tracks.

It is night time, a cold night. All you can hear are the soft sounds of your freezing steps in the snow. Once you're at the frontier, the trafficker tells you to take a last glance at your native land. You stop and look back: all you can see is a stretch of snow with your footprints in it. And on the other side of the frontier, a desert like a blank page. With no prints. You tell yourself exile will be like that, a blank page to fill.

A strange feeling comes over you. Indefinable. You dare go neither forward nor back. But you must go!

As soon as you have crossed the frontier, emptiness sucks you in. It is the vertigo of exile, you murmur in the depths of your soul. You no longer have your land underfoot, nor your family in your arms, nor your identity in your pack! Nothing.

You hate earth and its frontiers. You would like to be up there on the clouds, out of space and time, to cross these arbitrary lines fearlessly. And yet it is here, on this side of the demarcation, that you hope to survive...

Without these frontiers, you would be nowhere.

Strange limits, these frontiers! They separate us and at the same time they protect us. They deprive us of our identity but guarantee us life.

Now you are on the other side of the frontier. So you have managed to leave suffering and death behind. But still, nothing makes you feel happy. You are as in mourning, losing your land/mother/ identity !

Then you remember the tale your father used to tell you:

One evening, someone sees Nasreddin (a legendary character in the Orient) under a street lamp, looking for something. The man asks him what he has lost. "My house key" replies Nasreddin. The man starts looking for the key too. As he can't find it, he then asks Nasreddin if he didn't lose it somewhere else. "Yes," says Nasreddin, "I lost it at home".

"But why don't you look for it at home ?"

"Because there's no light at home !" says Nasreddin.

This might be your story. Your country has sunk down into the terror of war, and there, you have lost your liberty, your dignity, your dreams... So you have come to a place where you hoped to find light, freedom, life... although you know you will not find your key. So you decide to create it in your imagination. You write, you make films, you sing... And you build a home in exile, with its door open wide to the world. On the blank page of exile, you remap your life. In a new land, you territorialize your imagination.

During your wanderings, you meet other strangers; they too carry their roots in their hands. This new land may refuse to allow you to plant your roots there. There are already too many of us, they say.

So you tell them this story:

In the VIIIth century, at the time of the Muslim conquest, the worshippers of Ahura Mazda were run off their land. They took exile in India, where their leader was welcomed by the Indian sovereign, who held in his hands a bowl of milk, full to the brim, and who said:

"My honoured guest, you and yours are welcome in our land! Unfortunately I cannot offer you asylum. My land resembles this bowl: one more drop and it will overflow!"

The Zoroastrian wiseman took a handful of sugar out of his pocket and poured it into the bowl. Not a drop overflowed. "Fear nothing, Great Maharajah! We are like sugar. We will dissolve in you without filling you."

"And you will also give us all your sweetness" noted the sovereign as he offered them asylum.

And you may say that any foreigner will add this sweetness, this cloud that promises rain, makes the sap rise in your roots planted elsewhere, on the arid lands of exile. Your blank pages become pages of History.

نامه‌ای به پیک پناهنده

عتیق رحیمی

خیال جای دیگری را در سر دارید، یک زندگی بهتر. از جنگ می‌گریزد یا از هر تراژدی انسانی دیگر. خموش و دل افکار به مرز نزدیک می‌شوید، با این امید که وحشت و رنج جنگ، رد پایتان را کم کند. شب است، شبی سرد.

تنها چیزی که می‌شنوید صدای پاهای یخ زده‌تان روی برف است. مرد رهنما به شما می‌گوید که آخرین نگاه را به زادگاه‌تان بیفکنید. می‌ایستید و به پشت سر می‌نگرید، آنچه می‌بینید چیزی جز کرانه‌ای از برف با رد پاهای شما روی آن نیست.

و آن سوی مرز، برهوتی شبیه یک صفحه کاغذ سپید. بی‌هیچ ردپایی. با خود می‌گویید تبعید همین خواهد بود، صفحه‌ای سفید که باید آن را پر کرد.

حسی غریب وجودتان را فرا می‌گیرد. غیر قابل درک. نه جرات قدم جلو گذاشتن دارید نه به عقب برگشتن. باید به راه افتاد.

همین که به سختی مرز را رد می‌کنید خلاء، وجودتان را در برمی‌گیرد.

در اعماق وجود، با خود زمزمه می‌کنید: این، سرگیجه تبعید است.

دیگر نه خاک را زیر پای خود دارید، نه خانواده را در آغوش و نه هویت تان را در خورجین! هیچ.

از زمین و مرزهایش بیزارید. دلتان می‌خواست آن بالا بودید، بر فراز ابرها، وای زمان و مکان، تا از این مرزهای اجباری بدون ترس بگذرید.

با این حال، اینجا، در آن سوی مرزبندی هاست که احساس می‌کنید جان سالم به در برده‌اید... بدون این مرزها، هیچ کجا نیستید.

محدودیت‌های غریبی هستند این مرزها! ما را از هم جدا می‌کنند و در همان زمان ما را حفظ می‌کنند. هویت ما را می‌گیرند، اما زندگی ما را تضمین می‌کنند.

حالا در آن سوی مرز هستید. سرانجام توانستید از عذاب و از مرگ خلاص شوید. با وجود این هیچ چیز شادتان نمی‌کند. انگار عزادار هستید، در غم از دست دادن خاک، مادر، هویت.

این قصه را که پدر همیشه حکایت می‌کرد به یاد می‌آورید:

می‌گویند یک شب مردی ملانصرالدین را دید که زیر چراغ گذرگاهی در پی چیزی می‌گشت.

مرد از او پرسید که چه گم کرده؟

نصرالدین جواب داد: کلید خانه‌ام را.

مرد هم شروع به گشتن به دنبال کلید کرد. وقتی هیچ نیافت، از ملانصرالدین پرسید که شاید آن را جایی دیگر گم کرده باشد.

نصرالدین گفت: بله در خانه‌ام.

- پس چرا در خانه‌ات به دنبال آن نیستی؟

- چون آنجا چراغی نیست.

این، می‌تواند قصه شما باشد. کشورتان در وحشت جنگ غرق شده و شما آنجا گم کرده‌اید آزادی را، عزت را و رویاهایتان را...

پس آمده‌اید اینجا به امید یافتن نور، آزادی، زندگی...

با این آگاهی که کلید خانه تان را نخواهید یافت. تصمیم می‌گیرید آن را در ذهن خود بسازید. می‌نویسید، فیلم می‌گیرید، آواز می‌خوانید...

و خانه خود را در تبعید می‌سازید، با در بزرگی که به روی همه جهان باز است. روی صفحه سپید تبعید، رد زندگی خود را به جا می‌گذارید.

روی یک زمین تازه، خیالات تان را واقعی می‌کنید.

در آوارگی‌های خود، خارجی‌های دیگری را می‌بینید، همه ریشه‌هایشان را در دست گرفته‌اند.

ممکن است این خاک جدید نپذیرد که ریشه‌هایتان را در آن بکارید، به شما بگویند که دیگر جا ندارند.

برایشان این حکایت را بگویید:

در قرن هشتم میلادی، هنگام حمله مسلمانان، زرتشتیان از سرزمینشان رانده و به هند گریختند، آنجا پادشاه هند از موبد موبدان با کاسه‌ای که در دست داشت و لبریز از شیر بود استقبال کرد و به او گفت: مهمان عزیز، تو و کسانت به سرزمین ما خوش آمدید! اما متأسفانه من نمی‌توانم به شما پناه بدهم. سرزمین من مثل این کاسه است: یک قطره بیشتر آن را سرریز می‌کند.

مرد زرتشتی از جیب خود یک مشت شکر درآورد و آن را داخل کاسه ریخت. یک قطره شیر بیرون نریخت.

- هیچ نهراسید مهاراجه بزرگ! ما مثل شکر هستیم، در شما حل می‌شویم بدون اینکه سر ریز شویم.

- و شما هم ما را شیرین کام می‌کنید.

و خواهید گفت هر خارجی‌ای این حلاوت را با خود دارد، ابری که نویدبخش باران است به ریشه‌هایتان نیرو می‌دهد تا در جایی دیگر بروید، در زمینی بایر، در تبعید.

صفحات سپید شما تبدیل می‌شوند به برگ‌هایی از تاریخ.

ترجمه: نیلوفر دهنی